

Jaýryk meñzeşligi

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Jaýryk meñzeşligi JAÝRYK MEÑZEŞLIGI

ABŞ-nyň San-Fransisko şäherinde 1937-nji ýylda ulyalymaga berilen «Golden Gate» köprüsi Stambulyň «Boğaziçi» (soň «15-nji iýul şehitleri») köprüsine meñzedilýär...

Köpri adyny «Golden Gate» bogazyndan alýar. Umuman alanda, San-Fransisko şäheri, baýyrdyr-depeleri bilen ekerançylyk raýony Salinas hem Stambula meñzedilýär...

Köpriniň geňeşcileriniň biri şotland-kanadaly Endrýu Lousondy. Berkli uniwersitetiniň professory Louson 1895-nji ýylda adyny jülgédäki kiçijik kölden alýan San-Andreas jaýrygyny (razlomyny) kesgitlän we atlandyran ilkinji geologdy... 1906-njy ýylyň 18-nji apreli. Sagat 05:12.

San-Fransiskonyňam ýerleşen Kaliforniya ştatynyň demirgazygynda sekiz km çuňlukdaky San-Andreas jaýrygynyň döwülmegi bilen takmynan 7.9 ballyk ýer yranmasy bolup geçdi. 42 sekunt dowam eden sarsgynda şäheriň 80%-i ýkyldy. Jaylaryň ýeke gatly bolmagy adam pidalaryny azaltdy, üç müňden gowrak adam öldi.

ABŞ-nyň San-Fransisko şäherindäki «Golden Gate» köprüsi Kyrk müňden gowrak adam «Golden Gate» parkyndaky çalamydar

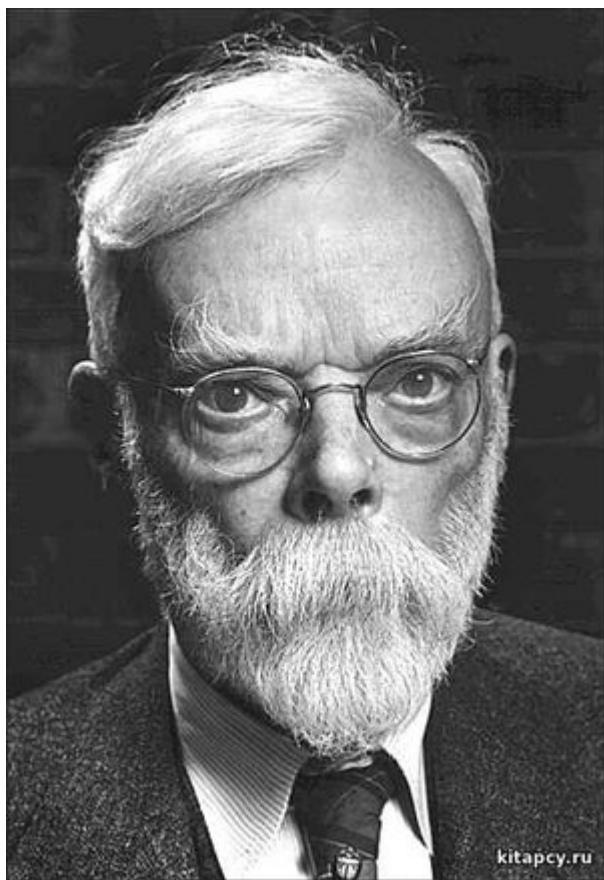
gurlan çadyrlara ýerleşdirildi. Sonça adamam şäherden göçdi. Zyýan 2022-nji ýylyň dollar kursundan uranda 9.23 milliard dollara ýetipdi...

Ölenleriň sany häzire çenli Kaliforniýanyň taryhynda bolup geçen tebigy betbagtlyk bilen baglanyşykly iñ uly adam ýitgisi görkezijisi bolmagynda galýar.

Ýer yranmasynyň Stambuly gyzyklandyrýan başga tarapy bar:

* * *

Professor Endrýu Louson 1906-njy ýylyň ýer titremesinden soň San-Andreas jaýrygy boýunça alyp barýan ylmy-barlag işlerini güýçlendirdi. Jaýrygyň Kaliforniýanyň günortasyna çenli uzaýandygy netijesine geldi.

Endrýu Louson

Stambulyň 20 km çemesi günortasyna çenli uzaýan Demirgazyk Anadoly jaýrygynyň (meñzeş uzynlyklara we opurylma derejelerine eýe kontinental meýdan ýaly) köp babatda San-Andreas jaýrygyna meñzeýändigini anyklady! (Mermer gönü atymly sistemadaky erkin düýrükmäniň çek-aýyr deltasyny emele

getirýän Kaliforniýadaky Salton çöketligine meñzeýärdi). Ýagny, Stambul bilen San-Fransisko ýer astyndanam biri-birine meñzeýär...

Özem Stambul ýaly San-Fransiskonyň taryhynda-da soňky iki asyryň dowamynda 76 gezek ýer titredi...

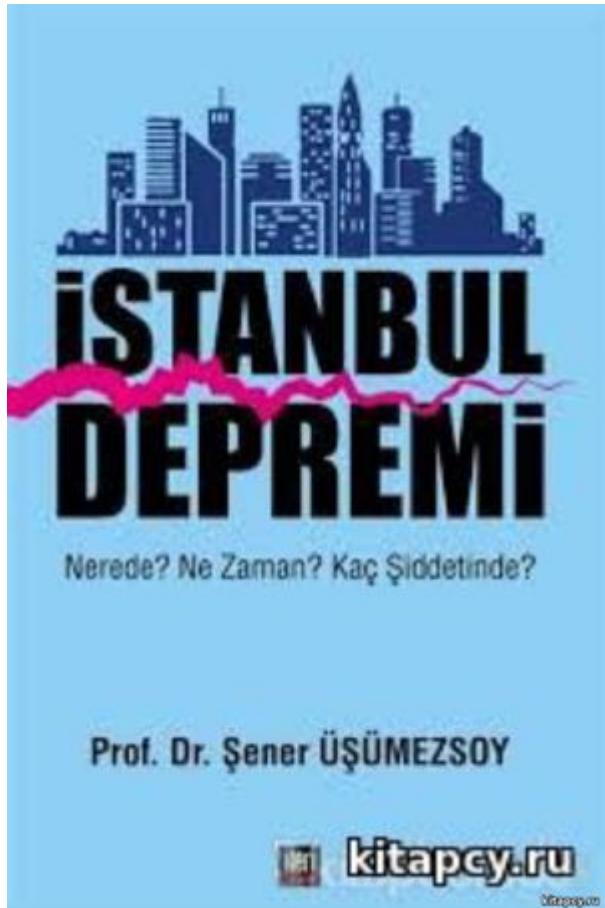
Mysal üçin:

1957-nji ýylyň 22-nji martynda San-Fransiskoda ýer yrananda bary-ýogy bir adam öldi, kyrk adam ýaralandı. Sebäbi olar şäheri ýer sarsgynyna çydamly edip gurupdylar.

1989-njy ýylyň 17-nji oktyabrynda Kaliforniya ştatynyň Santa-Kruz şäheriniň golaýynda bolup geçen ýer sarsgyny 57 adamyň ölümüne sebäp boldy. (Iň köp adam pidasy 42 – olam Nimitz gara ýolunyň üstündäki wiaduganyň çökendigi sebäpli boldy). Bu ýer sarsgyny San Andreas jaýrygynyň seleşiginde egri atymly ters jaýrykdan gelip çykýardı! Munuň özi garaşylmadık zatdy. Yogsam bolmasa dünýädäki iň köp ylmy-barlag işleri bu jaýrygyň üstünde geçirilipdi!

Uzatmaýyn San Andreas jaýrygy iň soňky gezek 2022-nji ýylyň 20-nji dekabrynda döwüldi, 8 ballyk ýer sarsgynında iki adam öldi, 47 adam ýaralandı!

* * *

Bize dolanyp geler bolsak:

San-Andreas jaýrygyna meñzeş Demirgazyk Anadoly jaýrygynda uly ýer yranmalarynyň bolýandygyny, megerem, indi bilmeyän ýok bolsa gerek. Adam pidaly ýer yranmalarynyň birnäçesinden mysal bereýin:

1939-njy ýyl, Erzinjanda 32 müň 968;

1942-nji ýyl, Niksar-Erbaada 3 müň;

1943-njj ýyl, Tosýa-Ladikde 2 müň 824;

1944-nji ýyl, Bolu-Gerede 3 müň 959;

1966-njy ýyl, Wartoda 2 müň 394;

1999-njy ýyl, Marmarada 18 müň 373 öli...

Jemlär bolsam;

San-Fransisko bir meselede Stambula-Türkiýä meñzemeýär – ýer yranmasyna taýýarlykda! Amerikanlar ýer sarsgynynyň täsirini iň pes ýitgä düşürmek üçin uzak ýyllaryň dowamynda işläp gelýär, ýekebara, guramaçkykly we köpcülikleýin derejede öñe saýlanyp, bir topar öñünü alyş çärelerini geçirýär. Çünkü:

ABŞ-nyň Geologiya ylmy-barlaglary institutynyň berýän

maglumatyna görä, San-Andreas jaýryggynyň bir ýerlerinde öňümüzдäki 20 ýylyň içinde 8.0 balla ýetjek ýa-da ondanam uly ýer sarsgynynyň emele gelme ähtimallygy bar!

A biz?

Gowsy ýazmaýyn-la, biziň adamkärçiligimiz harabalykdan enaýy däl.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 15.03.2023 ý. Publisistika